taal krijgt zóó de overhand, dat zelfs hij, wien ze tegen de borst stuit, meê moet. Vooral zoo men niet te vast in zijn schoenen staat, en aan taal- en stijl ijdelheid nog niet ganschelijk gespeend is.

Soortgelijk verschijnsel ontwaart ge ook in het spreken van *„durf"*. Men voegt iemand toe, dat hij te bang is; dat hij meer *durf* moest hebben; dat men zonder *durf* niet door de wereld komt. En zooveel meer. En nu is dat *durf* ook een uitstekend woord, als iemand voor een wat breede sloot staat, en er over moet, maar bang is om een nat pak te halen; of als iemand aarzelt om in het zaal te springen, als het paard, dat de stalknecht voorbrengt, steigert; maar het is taalbederf, en in verband hiermeê zedenbederf, als men dat woord *„durf"* toepast op wat heroïsme, geloofsmoed en kracht van karakter moet zijn. En toch, dát is het misbruik thans van dat woord gemaakt, en ook daarin schrijft de één den ander na, en ook dat *„durf"* dringt zoo van allen kant in onze taal in, dat de beste het aan zijn pen ontsnappen laat.

In zulk een taalverschijnsel nu teekent zich iets van het leven af.

Het toont dat men het leven opvat als een soort sport, als een waaghalzerij, waarbij hij er het snelst en het best komt, die nergens om geeft, die van het leven een spel maakt, en er schik in heeft aan de omstanders te toonen, dat hij meer durft en aandurft dan zij.

Niets ontzien, en voor niets uit den weg gaan, door niets zich laten terugbouden, zooals het bij het springen met een wild paard over hindernissen in de rijschool gaat; het ruwe, het bijna brutale, het roekelooze vindt de algemeene bewondering. En het is juist die toejuiching en bewondering, die prikkelt om nog meer te durven. Men heet dan „kranig" en is een „kerel".

En denk nu niet, dat dit louter zelfmisleiding is. In zulk een *„durf"* schuilt metterdaad soms kracht. Alleen, het is geen kracht van hoog zedelijk allooi.

Zoo heel anders dan God de Heere het aan zijn knechten te verstaan gaf.

Neem b. v., toen Mozes op Pisga gestorven was, het woord dat van den Heere tot Jozua uitging.

Daar heet het tot *driemalen* toe in éénzelfde toespraak, niet dat Jozua *durf* moest hebben, en het er maar op wagen moest, maar heel anders, en diep uit den geloofsgrond opgevat: *„Zijt sterk en heb goeden moed!"*. Daarop in vs. 7: „Alleenlijk wees sterk en heb zeer goeden moed." En dan nogmaals in vs. 9: „Heb ik u niet bevolen: wees sterk en heb goeden moed, en verschrik niet, en ontzet u niet, want de Heere uw God is met u."

Dat is andere taal, heilig van toon, bezielend in uitdrukking. Taal vol kracht en wijding, waarbij ook het *„durf"* van onzen tijd zoo waaghalzerig kinderachtig afsteekt.

Moed, recht verstaan, is *geloofsbezieling*; moedeloosheid en gebrek aan moed is *geloofloosheid*.

Ge merkt dit, slag op slag, aan wat men tegenwoordig *pessimisme* noemt. Allerlei stelt te leur. Wat men ook beproeft, het lukt niet. Daarom geeft men het op; en komt dan in dat opgeven tot de slotsom, dat er toch niets tegen te doen is; dat de wereld nu eenmaal zoo ellendig is; dat het leven onder menschen zoo is en wel zoo blijven zal; en dat men in die ellendigheid nu best doet te berusten, en den wijze speelt, als men dit niet bemantelt, maar aldus inziet, uitspreekt en erkent.

Men spot dan met die onnoozelen, die nog altoos hun best doen om den toestand beter te maken, en als er weer een is, die het aflegt en er bij neer valt, lacht men van leedvermaak.

Zoo breekt men alle veerkracht, bluscht allen moed, dooft alle bezieling, en drijft willoos en doelloos op de lood sombere wateren meê af.

Dat *pessimisme* ondermijnt thans in breeden kring alle hoogere levensopvatting; het giet bluschwater op elk vonkje van geestdrift dat nog poogt op te gloren; het kweekt naargeestigheid en zwartgalligheid, en draagt schuld aan stellig tachtig van de honderd zelfmoorden.

En dit *pessimisme*, hoe pijnlijk ons de erkentenis zij, is allengs zelfs in meer dan één Christelijken kring binnengeslopen, en heeft veroorzaakt dat men ook daar bij de pakken blijft neerzitten, van elk aangrijpen van zich zelf afziet, en in niets-doen, omdat men toch niets kan, heil zoekt.

Het is de verkeerd begrepen belijdenis van onze zonde en ellende, die dit Christelijk getint pessimisme telkens opnieuw voedt.

Ook Jozua neigde daar wel toe. Anders zou de Heere hem niet zoo forsch, en zoo tot driemalen, van die neiging tot moedeloos opzien hebben afgemaand.

Maar het feit blijft dan toch, dat de Heere die neiging ernstig bestraft heeft, en tot Jozua niet gezegd heeft: „Wees zwak, krimp in uw onmacht terug, en doe niets", maar omgekeerd: Alleenlijk zijt sterk, heb zeer goeden moed, en doe veel, doe alles wat ik u gebiede en waartoe ik u roep.

Maar is dit dan niet tegenstrijdig?

Er staat toch: „Mijne kracht wordt in *zwakheid* volbracht". Er staat toch: „Zonder mij kunt gij niets doen". We leerden toch, dat we „onbekwaam zijn tot eenig goed". „Wat is de mensch, roept de profeet uit, wiens adem in zijn neusgaten is?"

Hoe kunt ge dan tegelijk zwak, en toch sterk zijn? Tot alle goed onbekwaam, en toch met hoogen moed de hand aan het werk slaan?

En toch, juist in die tegenstelling ligt het mysterie, dat hier antwoord geeft.

Het jonge kind denkt, als in de huiskamer het gas ontstoken wordt, niet anders of het gas zit in die kroon, en het heeft er geen flauw begrip van, dat het gas, op mijlen afstands, aan de gasfabriek te zoeken is, en vandaar door de pijpen in de kroon toestroomt, en alzoo de pitten aan die kroon branden doet.

En zoo is het ook hier.

De man buiten God en Christus beeldt zich in, dat hij het alles in zich zelf bezit. Maar wie gelooft weet beter. Hij weet dat de kracht en de sterkte Godes zijn; dat de bron van kracht en de fontein van moed en leven in zijn God hoog in de hemelen is; en dat als Christus door zijn Heiligen Geest die hemelsche kracht hem niet doet toestroomen, in hem zelven niets is dan leegheid en verlegenheid, krachteloosheid en onmacht. Maar dan ook, dat als die kracht uit God, door Christus, in den Heiligen Geest hem toestroomt, hij bergen verzetten kan, en onweerstaanbaar is voor wie zich tegen hém verzet.

Maar nu is dit het verschil, dat de gaskroon er niets van merkt, als het gas toestroomt, maar dat een kind van God het met klaar bewustzijn doorleeft, als kracht uit den Hooge hem toekomt van zijn God, en dat het zonde in ons is, als wij dan de gaskraan van onze ziel afsluiten in plaats van opendraaien, d. w. z. ons geloof stil zetten, in plaats van het geloof te laten werken.

En dat is het wat God van Jozua afweert, en waarom Hij dezen geloofsheld zoo hoog ernstig en tot driemalen toe beveelt: Jozua, ge zult niet zwak, maar sterk zijn, en niet moedeloos terugschrikken, maar *zeer goeden moed* hebben.

Ja, feitelijk is dit het eenige waarop het ook voor u aankomt: „Alleenlijk zijt sterk en heb zeer goeden moed."

Wat dit dan met het geloof te maken heeft? Dit.

Jozua had *voor* zich de groote overmacht van de Heidensche volken die Kanaan bezet hielden, en had *achter* zich de macht van zijn God.

Schrok hij nu terug en beefde hij, dan bleek hieruit, dat hij die Heidensche macht hield voor sterker dan de macht van zijn God, en dáárom terugdeinsde.

En wat God wilde was juist omgekeerd, dat Jozua zou inzien, voelen en er tot diep in zijn ziel van doordrongen zijn, dat die Heidensche macht, hoe groot op zich zelve ook, in het niet wegzonk, vergeleken bij de macht van zijn God.

Als hij beefde, zwak stond, en moed miste, geloofde hij in de groote macht van die Heidenen, en verzaakte zijn God.

En omgekeerd, als hij sterk stond, moed had en doorzette, bleek dat Jozua geloofde in de macht van zijn God, en de macht van de Heidenen niet achtte.

Rechtstreeks alzoo de tegenstelling tusschen *ongeloof* als hij *zwak* stond, en *geloof* als hij *sterk* was en *moedig*.

En zoo is die strijd de eeuwen doorgegaan, en zoo staat het met dien strijd nog.

Wie ook maar één oogenblik twijfelt of de zaak van zijn God in het eind wel zal triomfeeren, die moet wel zwak en moedeloos staan, omdat hij niet in de Almachtigheid van zijn God gelooft.

Maar dan ook omgekeerd, wie weet, gelooft en belijdt, dat Gods zaak zekerlijk zal en moet triomfeeren, die staat sterk, is moedig als een leeuw, en diens optreden is verwonderlijk door Christus die hem kracht geeft.

Doch let nu hierop.

Deze waarheid kunt ge zeer wel aanvaarden op een enkel gegeven oogenblik, in één bepaalde moeilijkheid, en toch doorgaande weer inzinken en moedeloos staan.

En dat juist wil de Heere niet.

Deze wonderlijke geloofsmoed moet een *hebbelijkheid* des geloofs in u worden.

Het moet zoo de doorgaande stand van uw ziel zijn. Ge moogt niet gedurig op de macht van den tegenstand en dan een enkel maal op de macht van uw God zien. Neen, ge moogt u door den tegenstand niet verschrikken laten, maar moet voortdurend uw blik gevestigd hebben op de *Almachtigheid* van uw God.

Dan went het hart er aan. Het wordt sterk. Het trilt en beeft niet zoo telkens. En komt dan de worsteling, dan komt ook de bezieling en de moed u vanzelf toe, omdat ge op uw God *steunt* en onvoorwaardelijk op uw God *vertrouwt*.

Zoo is het in den strijd van het leven. Zoo zal het ook eens in den strijd tegen den Dood zijn.

Dood waar is uw prikkel, *graf* waar is uw overwinning. En beide overwint ge door Christus die u *kracht* geeft!

Amsterdam, 24 Juni 1904.

De overwinning.

Voor de schitterende overwinning bij de Staten-verkiezing behaald, dankt ons Christenvolk den Heere onzen God.

De strijd was ditmaal bijzonder zwaar. Tegenover ons stond heel de machtige liberale pers. De socialisten deden als hulptroepen uitnemenden dienst. De jonge liberale garde trad voor het eerst in het strijdperk. Het geld stroomde toe. Een ijver en krachtsinspanning werd ontwikkeld als nooit te voren. Tarief-wet en wet op het Hooger Onderwijs deden dienst om handel en tegenstanders der Vrije Universiteit tegen het Ministerie op te zweepen. Voeg daar nog bij den wrok der revolutionaire arbeiderspartij over de nederlaag in 1903 haar bereid, en het zou waarlijk niet te verwonderen zijn geweest, indien tegenover zoo machtige coalitie de Christelijke staatspartijen in de minderheid gebleven waren.

Ook hier echter geldt het oude woord der Schrift, dat wat onze vijanden ten kwade hebben gedacht, door God ten goede is gewend. De verkiezing voor de provinciale staten, die anders een weinig politiek karakter draagt, zou als stormram worden gebruikt om het Christelijk Ministerie, nog eer de vierjarige periode der parlementaire werkzaamheid ten einde was, ten val te brengen of althans met machteloosheid te slaan. Zoo zou deze overwinning een voorspel worden van nog schitterender triomf, die in 1905 stond te worden behaald. De Statenverkiezing zou het Sédan worden, waarop de capitulatie van Parijs volgen moest.

Dit gevaar is van meet af door de christelijke partijen doorzien. Niettegenstaande alle misleidende leuzen, waarvan weer zoo kwistig door de liberale partij misbruik is gemaakt, heeft ons volk gevoeld, dat de worsteling ging om het *christelijk* karakter onzer natie. Van Prof. van der Vlugt, die heel vroom in de Kamer psalmen aanhaalt, maar de religie alleen goed rekent voor de binnenkamer, tot den felsten socialist, die aan allen godsdienst een doodelijken haat gezworen heeft, was de grondtoon, dat aan de heerschappij van de Christelijke religie en van Gods Woord op politiek gebied een einde moest gemaakt worden.

Het was een te zaam zich opstellen en beraadslagen van al wat tegen den Heere en Zijnen Gezalfde zich keert, zeggende: Laat ons hunne banden verscheuren en hunne touwen van ons werpen.

Dien raadslag heeft Hij, die in den hemel woont, verijdeld. En de uitslag van den strijd is, dank Zijn genade, juist omgekeerd geweest, dat ons Christelijk Ministerie is bevestigd; dat niet alleen behouden bleef wat men had, maar nog winste is behaald, en dat ons volk in zijn groote meerderheid opnieuw verklaard heeft, dat het vasthield aan het verbond, door den Vader des Vaderlands met den Potentaat der potentaten gesloten.

Dat nu geeft blijde hope voor de toekomst van ons vaderland. Het toont, dat de omkeer op politiek gebied in 1901 niet te danken is geweest, gelijk de liberale pers beweert, aan toevallige oorzaken, die met de diepste principieele tegenstelling niets te maken hebben, maar vrucht is van een doorwerken van de Christelijke beginselen in ons volksleven. Wat door Bilderdijk en Da Costa met tranen is gezaaid, wat door Groen van Prinsterer en Elout van Soeterwoude onder veel bittere miskenning is geplant geworden, draagt door de goedertierenheid onzes Gods over ons thans rijke vrucht. En niet vergeten mag daarbij worden, dat ook in de Roomsche kerk een krachtige politieke actie opkwam, die steeds beslister tegen het liberalisme zich keerde en voor de antirevolutionaire beginselen partij koos. Zoo werd de scheidslijn steeds zuiverder getrokken, en al mag er geschil zijn over de middelen en wegen om het ideaal te bereiken, het ideaal zelf: de handhaving van ons Christelijk volkskarakter, bindt op politiek gebied steeds nauwer al wat in den Christus Gods gelooft saam.

Toch mag de vreugde over de behaalde overwinning geen oogenblik onze krachtsinspanning doen verflauwen of den vijand, die tegenover ons staat, gering doen achten.

Wel bleek ook nu weer, hoe innerlijk zwak en verdeeld de liberale partij geworden is. Met bitteren spot schrijft Mr. Troelstra in *Het Volk*, dat de nederlaag niet aan de socialistische partij te wijten is, maar aan de zwakheid, beginsellooshеid en onvastheid der liberale partij alleen. Geen enkel hooger ideaal bezielt haar meer. Ze mag een oogenblik, geprikkeld door lust op regeermacht, haar uiterste krachten inspannen, maar een vast program heeft ze niet. In negatie alleen ligt haar kracht. En zonder den steun der socialistische partij zou ze evenals de conservatieve partij in 1872 als sneeuw voor de zon zijn weggesmolten. Maar al is de heerschappij van het liberalisme voor goed gebroken, in het socialisme is een veel beslister en machtiger vijand voor de toekomst opgestaan. En wie de kracht van dezen vijand te licht telt, verstaat de teekenen der tijden niet.

Daarom moet bij de herstemmingen, die ons nog wachten, met onverflauwden ijver de strijd opnieuw worden aangebonden. Al kan de overwinning niet worden te niet gedaan, de moreele indruk van die overwinning mag niet verzwakt worden door laksheid onzer kiezers bij heropening van den strijd.

Daarom moet reeds nu het oog gericht op de zooveel zwaardere worsteling, die in 1905 ons wacht. De thans behaalde victorie geeft moed voor de toekomst. Het Christelijk ministerie blijkt het vertrouwen van ons volk te hebben. Schier overal ging ons stemmencijfer vooruit. Maar wie inslaapt op behaalde lauweren, heeft niets dan teleurstelling te wachten.

Daarom verwachten we van ons Christelijk Ministerie, dat het in dit laatste jaar van deze parlementaire periode, gesteund door het votum van ons Christenvolk, nog menige wet ons zal schenken, die de Christelijke grondslagen van ons volksleven bevestigt.

Dan zal voor ons vaderland een nieuwe dageraad aanbreken, waarin de oude profetie van Bilderdijk bevestigd wordt.

Nederland, dat weer opleeft uit zijn langen doodslaap en weer trouw wordt aan het onverbrekelijke drievoudige snoer, God, vaderland en Oranje.

Diaconalia.

Dat onder onze broeders diakenen niet allen met instemming zouden lezen, wat wij uit de *Utrechtsche Kerkbode* overnamen, was te voorzien, en gaarne willen wij aan een dier bezwaarden het woord verleenen, om zijn bedenkingen uiteen te zetten tegen het door Ds. Klaarhamer en ons ingenomen standpunt.

Diaken Grootveld uit Rotterdam schrijft ons het volgende:

Rotterdam, 13 Juni 1904.

Mijnheer de Redacteur!

In uw No. van gisteren las ik het artikel „Sanatoria voor longlijders", in verband met hetgeen Ds. Klaarhamer in de *Utrechtsche Kerkbode* heeft geschreven, en de instemming welkegij daarin betuigt omtrent de taak der Diaconien of zooals U.Ed. schrijft, „der gemstitueerde kerken". Waarlijk, door al hetgeen reeds gesproken en geschreven is over het werk der barmhartigheid in verband met het Diaconaat, met name ook de verpleging en verzorging van al wat ellendig is, begint het ons hoe langer hoe meer te duizelen, waar ons door den eenen geleerde die taak naar den eisch van Gods woord aldus wordt voorgehouden, terwijl een ander juist het tegenovergestelde beweert. Was dit verschil van inzicht niet principieel, wij zouden niet op een doolweg gebracht worden, want dan bleef het ideaal toch vaststaan, terwijl de uitvoering dan van de middelen slechts afhing.

Maar nu geldt het 't principieele standpunt. Het oprichten van zulke stichtingen behoort niet tot de taak der Diaconiën, zegt Ds. Klaarhamer, en wel omdat dit alles behoort *tot het terrein des natuurlijken levens*.

Doch, zoo vragen wij, *de taak van het Diaconaat beslaat die juist niet in* HOOFDZAAK *het terrein des natuurlijken levens?* Of zegt Hand. 6 niet uitdrukkelijk dat het bedienen der tafelen of volgens 1 Korinthe 12:28, zooals het formulier der bevestiging van Diakenen aanhaalt, armen en ellendigen te helpen in den nood juist tot de taak der Diakonie behoort, opdat leeraars en opzieners de geestelijke zorg der gemeente hierdoor niet behoeven na te laten, maar daarin zullen volharden?

Dus niet leeraars en opzieners maar alleen Diakenen hebben die heerlijke taak te vervullen, armen en ellendigen te helpen in den nood. Waar er dus nood is en hulp vereischt wordt, moeten diakenen optreden. Dit is de eisch. Kan men hier altijd aan voldoen? is eene andere vraag, doch daarmede vervalt de roeping in geen geval.

Of het oprichten van stichtingen daar nu onder begrepen is, wij vermeenen, dat dit ook weder afhangt van de nood en ellende, die zich openbaart, en van de middelen, die hiervoor beschikbaar kunnen zijn. Wijlen Dr. v. d. Bergh en anderen hebben ons steeds voorgehouden, dat het werk der barmhartigheid zich moest uitstrekken op alle terrein des levens, en de kerk van Christus zooveel mogelijk moest trachten hieraan te voldoen door haar orgaan de Diaconie. Dit was dan ook de overtuiging van de meesten in de dagen van den bloeitijd der kerken in doleantie. En nu is dat voor een groot gedeelte weder voorbij. Ook op dat gebied is men weder afgezakt, en tracht op verschillende gronden te bewijzen, dat het inzicht van bovengenoemde voorgangers niet juist is geweest. Maar hierdoor openbaart zich ook in ons kerkelijk leven een kwijnende toestand, die ons menigmaal de woorden van den psalmist op de lippen legt, in Ps. 77:6 en vervolgens vervat.

Wij weten wel dat, wat wijlen Dr. v. d. Bergh en anderen ons hebben voorgehouden, niet altijd bereikt kan worden, doch dit neemt niet weg dat steeds op dit ideaal moet aangestuurd worden, opdat de Kerk van Christus zich in al haar heerlijkheid zal openbaren ook op het terrein des natuurlijken levens.

Laten leeraars en opzieners naar Hand. 6 volharden in het gebed en de bediening des Woords en opzicht over de gemeente, en laten Diakenen hun heerlijke taak vervullen naar de krachten en gaven, die zij van God ontvangen in het uitgebreide werk der barmhartigheid.

Met de opname dezer regelen zult U.Ed. verplichten.

U.Ed. dw. Dienaar,
J. A. GROOTVELD.
Diaken der Geref. van *Rotterdam*, B.

De klacht door broeder Grootveld aangeheven, dat de tegenstrijdigheid der adviezen onzen diakenen soms het hoofd aan het duizelen maakt, begrijpen we.

Metterdaad is in het begin van de doleantie op de diaconale conferenties en in de pers, de taak der diaconie wel eens anders opgevat dan tegenwoordig geschiedt. En waar een zoo hooggeschatte broeder als de nu ontslapen Dr. Van den Bergh, daarbij als leider en toonaangever optrad, schijnt het schier gemis aan piëteit, wanneer het toen ingenomen standpunt thans zoo scherp wordt veroordeeld. Met name te Rotterdam, waar op raad van Dr. Van den Bergh Eudokia verrees, voelt men dit diep. En daarom verstaan we, dat juist uit Rotterdam de vraag opkomt, of met den nieuwen koers niet een hoog-heilig ideaal uit den tijd der eerste liefde wordt prijs gegeven, dat juist tot hooger volmaaktheid ons roepen moest.

Rekenschap van dit veranderd standpunt moet tot geruststelling der conscientie dus worden gegeven.

En dan sta hierbij op den voorgrond, dat *De Heraut* voor niemand wenscht onder te doen in waardeering van den kostelijken arbeid, door Dr. Van den Bergh voor het diaconaat verricht. Meer dan eenig ander is hij in Gods hand het instrument geweest om het diaconaat in onze kerken weer op te heffen uit het smadelijk verval, waartoe het in de Synodale kerk gekomen was.

Dr. Van den Bergh had een zeldzaam warm hart, dat met innerlijke ontferming bewogen was over de ellende en krankheden onzer maatschappij. Dieper dan anderen gevoelde hij, hoe schromelijk Christus' kerk haar roeping verzuimd had, om „olie en wijn" te gieten in de wonden der ellendigen. En niet alleen als boetprofeet trad hij op om priester en leviet hun schuld aan te zeggen, maar met het heilig ideaal van den Christus Consolator voor oogen, wist hij onze diakenen weer te prikkelen tot een hooger opvatting van hun ambt.

Dat hij daarbij uit reactie tegen de lauwheid en onverschilligheid, waarmede in de Hervormde kerk het diaconaat was opgetreden, soms te ver ging, aan het diaconaat een roeping en arbeidsveld voorschreef, die van de krachten der diaconie te veel vergden, wordt thans wel algemeen erkend. Maar zonder dien Elia's ijver zou het diaconaat uit zijn doodslaap nooit zijn opgestaan, en aan de verdiensten van Dr. Van den Bergh, doet dit beter inzicht in niets te kort.

Trouwens Dr. Van den Bergh zou in beminnelijke bescheidenheid de eerste zijn geweest, om aan onze diaconieën toe te roepen, dat niet *zijn* woord en *zijn* opvatting, maar alleen het Woord van God voor hun conscientie heeft te beslissen.

De vraag kan en mag dus alleen zijn, of de Schrift metterdaad aan het diakenambt een zoo ruim arbeidsveld toeschrijft, als br. Grootveld en anderen met hem dit meenen. Al is het diakenambt in dezen specialen zin uit de practische behoefte der eerste Christelijke gemeente geboren, het is toch een instelling van Christus, die reeds in den eersten kring der discipelen één hunner met de zorg voor de barmhartigheid belastte, en later, door den nood zelf, zijn apostelen er toe gebracht heeft, om uit het algemeen apostolisch ambt het diaconaat af te zonderen. Het diaconaat als ambt door Christus ingesteld, blijft dus te allen tijde gebonden aan de voorschriften, die Christus als Koning zijner kerk voor dit ambt in zijn Woord gaf. Daarin ligt de lastbrief voor het diaconaat, en al wat buiten dien lastbrief gaat, behoort niet in eigenlijken zin tot dit ambt.

Nu heeft broeder Grootveld volkomen gelijk, dat de taak van het diaconaat ligt op het terrein van het natuurlijk leven In tegenstelling met het ambt van den prediker, die het Woord heeft te bedienen, en van den ouderling, die geestelijk toezicht over de kudde heeft te houden, heeft de diaken de roeping, in de stoffelijke nooden en behoeften van de armen der Kerk te voorzien. Wel blijft hier een scherp geteekend onderscheid tusschen de algemeene liefdadigheid, die uit het natuurlijk leven opkomt, en de Christelijke barmhartigheid, die een heilig karakter draagt. Ook gaat de roeping der diakenen in die stoffelijke verzorging niet op, maar zegt ons bevestigingsformulier terecht, dat de diakenen ook met troostelijke redenen uit het Woord Gods den armen en ellendigen hulpe moeten bewijzen. Maar hoofdzaak van hun ambt is en blijft toch, dat zij de gaven der rijkeren hebben in te zamelen en uit te deelen aan hen, die waarlijk behoeftig zijn.

Maar hoe grif dit ook wordt toegestemd, br. Grootveld vergeet, dat dit noch door Ds. Klaarhamer noch door ons werd ontkend en dat het in geding zijnde vraagstuk daardoor niet wordt opgelost. Ook al ligt toch de roeping van het diakonaat grootendeels op het terrein van het natuurlijk leven, daarmede is geenszins gezegd, dat de diakonie voor *alle* nooden en *alle* behoeften van het natuurlijk leven heeft te zorgen. Een der eerste eischen der hygiëne in onze dagen is, dat het lichaam behoorlijk moet gereinigd worden. Volgt hier nu uit, dat de diakonie te zorgen heeft voor kuipbaden, kostelooze zweminrichtingen enz.? De vaak zoo gebrekkige woningen onzer arbeiders roepen vooral in onze groote steden dringend om verbetering. Wil dit nu zeggen, dat onze diakonieen overal arbeiderswoningen moeten bouwen, waar onze arbeiders beter worden gehuisvest? Voor de zwakke kinderen uit de steden, met hun door slecht voedsel ondermijnde en scrophuleuse gestellen, is niets beter dan een verblijf in een kinderkolonie aan onze zeestranden. Moet daarom de diaconie elk jaar zorgen, dat heel deze kinderbevolking haar vacantie te Zandvoort of Scheveningen kan doorbrengen? Onze dooven en blinden, onze idioten en krankzinnigen, onze zenuwlijders en epileptici hebben een aparte behandeling noodig, die vaak in het eigen gezin hun niet geschonken kan worden. Volgt hieruit, dat de diakonieën elk voor zich of gezamenlijk gestichten hebben op te richten, waar deze ellendigen kunnen worden verpleegd op de meest doeltreffende wijze? En waar we hier nog slechts enkele van de nooden van het natuurlijk leven opnoemden en we zoo voortgaande kolommen zouden kunnen vullen, wie voelt daar niet, dat zelfs een diakonie, die over vorstelijke fortuinen te beschikken had, toch machteloos zou zijn om voor al de ellende en kwalen van het natuurlijke leven bijstand te bieden.

In de Schrift wordt de taak der Diakonie dan ook nergens zoo ruim en alles omvattend ons voorgesteld. Zelfs de plaats, waarop br. Grootveld zich beroept, getuigt eer tegen dan voor zijn standpunt. In Hand. 6 wordt wel gezegd, dat de diakenen de zorg voor de tafelen hadden, maar die zorg strekte zich alleen uit tot de *weduwen*. In Rom. 12:8 is uitsluitend sprake van het *uitdeelen* der gaven aan de armen als de taak der diakenen. En nergens wordt in het Nieuwe Testament er één woord van gerept, dat de diakenen bijv. de roeping zouden hebben om de kranken te verplegen. Veeleer zou uit hetgeen Jacobus in zijn zendbrief schrijft V: 14, volgen, dat dit tot de taak der ouderlingen behoorde. Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat de diakenen niet zorgen mogen voor een kranken *arme*, dat hij goede medische hulp en verpleging krijgt, maar dan ligt deze zorg op hun weg niet omdat deze persoon *krank* is, maar omdat hij *arm* is en door zijn armoede niet voor zich zelf zorgen kan.

De opmerking zou hiertegen kunnen gemaakt worden, dat toch in het begin der Reformatie het diaken-ambt in breederen zin werd opgevat. Calvijn te Genève heeft in zijn Ordonnances Ecclesiastiques twee soorten van diakenen onderscheiden; de eersten, die voor de armen te zorgen hadden; de anderen, die de kranken hadden te verplegen. Ook in de artikelen op het Convent te Wezel vastgesteld, is deze onderscheiding overgenomen. Maar onze latere kerkenordeningen hebben wijselijk deze onderscheiding laten vallen, en noch in het bevestigingsformulier noch in onze kerkenordening is van dit tweeledig diakenambt meer sprake. De practijk heeft spoedig genoeg geleerd, dat dit diaken-ziekenoppasser-ambt niet vol te houden was.

Maar toegestemd een oogenblik, dat Calvijn en de vaderen te Wezel in dit opzicht juist hadden gezien, wat echter uit Gods Woord stellig *niet* te bewijzen valt, dan is hiermede voor wat br. Grootveld e. a. willen, nog niets gewonnen. Calvijn had in Genève diakenen, die metterdaad *zelf* de zieken gingen verplegen en tot in de pesthuizen binnendrongen om daar hulpe te verleenen. Rekent men de ziekenverpleging tot de diakonale roeping, dan is dit de eenige juiste consequentie. Dan moeten de diakenen een cursus van voorbereiding voor de ziekenverpleging doormaken, voor deze taak apart worden opgeleid en zich geheel aan dit werk toewijden. Maar in geen geval kan deze diakonale roeping dan vervuld worden doordat diakenen gestichten oprichten, waar niet zij zelf, maar ziekenverplegers of verpleegsters dien arbeid voor hen verrichten. Het eigenaardige van het ambt in Christus Kerk is toch, dat het nooit aan andere bij wijze van mandaat kan worden overgedragen. Een predikant kan niet een ander aanstellen, om in zijn plaats het Woord en de sacramenten te bedienen. Een ouderling mag het huisbezoek niet aan een wijkbroeder overdoen. En evenmin mag een diaken, wanneer hij tot ziekenverpleging van Godswege geroepen is, volstaan met een sanatorium voor longlijders of een gesticht voor krankzinnigen op te richten, waar anderen de kranken verplegen.

Waar, voorzoover ons bekend is, geen onzer diakenen er over denkt om het ambt van diaken-ziekenverpleger, gelijk Calvijn dit wilde, weer in het leven te roepen, maar de vraag uitsluitend hierover loopt, of het volgens Gods Woord de roeping van het diakonaat is, dat dit gestichten tot verpleging van krankzinnigen, idioten, longlijders enz. zal oprichten, daar kan het antwoord niet anders dan ontkennend zijn. Vooreerst, omdat in

naar zegt ons
at de diake-
enen uit het
ellendigen
oofdzaak van
zij de gaven
nelen en uit
hoeftig zijn.
toegestemd,
t noch door
s werd ont-
de vraagstuk
Ook al ligt
aat grooten-
urlijk leven,
t de diakonie
ften van het
en. Een der
onze dagen
et gereinigd
lat de dia-
kuipbaden,
enz.? De
n onzer ar-
roote steden
dit nu zeg-
l arbeiders-
onze arbei-
? Voor de
n, met hun
en scrophu-
r dan een
n onze zee-
liaconie elk
derbevolking
cheveningen
en blinden,
onze zenuw-
parte behan-
eigen gezin
rden. Volgt
voor zich of
p te richten,
worden ver-
le wijze? En
kele van de
opnoemden
men zouden
iet, dat zelfs
ce fortuinen
nteloos zou
alen van het
den.
ler Diakonie
lles omvat-
ats, waarop
getuigt eer
. In Hand.
e diakenen
n, maar die
le *weduwen*.
sprake van
armen als
gens wordt
woord van
de roeping
te verple-
obus in zijn
at dit tot de
Natuurlijk
akenen niet
arme, dat
verpleging
op hun weg
k is, maar
in armoede

kunnen ge-
begin der
breederen
ève heeft in
twee soor-
de eersten,
adden; de
en te ver-
het Con-
eze onder-
onze latere
elijk deze
och in het
ze kerken-
iakenambt
ft spoedig
-ziekenop-
was.
k, dat Cal-
dit opzicht
uit Gods
lt, dan is
veld c. a.
rijn had in
ad *zelf* de
n de pest-
hulpe te
verpleging
is dit de
noeten de
iding voor
voor deze
ch geheel
geen geval
n vervuld
hten op-
ir zieken-
beid voor
van het
dat het
mandaat
predikant
m in zijn
enten te
t huisbe-
overdoen.
nneer hij
vege ge-
natorium
or krank-
deren de

is, geen
het ambt
alvijn dit
, maar de
t volgens
iakonaat
ing van
enz. zal
et anders
omdat in

Gods Woord nergens die taak op de schouders der diakenen gelegd wordt. En ten tweede, omdat, indien de taak der diakenen de ziekenverpleging insluit, de diakenen zelf deze roeping zouden te vervullen hebben en haar niet door anderen zouden mogen laten verrichten.

Hieraan zij ten slotte tot wering van misverstand nog één ding toegevoegd.

De Christelijke Kerk kan, wanneer het particulier initiatief ten eenen male ontbreekt, geroepen worden om tijdelijk en voorzooverre haar krachten haar dit toelaten, ook buiten haar eigenlijke ambtelijke roeping te gaan. Wanneer de ouders het belang van het christelijk onderwijs niet inzien, dan kan de Kerkeraad genoodzaakt worden zelf voor de oprichting van een christelijke school te zorgen En evenzoo kan de Kerk, wanneer de verpleging van de idioten, krankzinnigen, epileptici, longlijders enz. ten eenen male ontbreekt, door den nood gedwongen worden voor de ellendigen en kranken te zorgen. Ze doet dit dan niet, evenmin als bij de stichting eener christelijke school, omdat dit uit haar ambtelijke roeping voortvloeit of aan haar ambten alleen toekomt, maar omdat het christelijk leven der geloovigen nog te zwak is om deze taak te vervullen.

Maar zoodra het particulier initiatief opwaakt en krachtig genoeg blijkt om deze zorg op zich te nemen, behoort de Kerk zich van dit terrein te onthouden. Zoo zijn onze groote stichtingen van barmhartigheid, te Zeist, te Veldwijk, te Bloemendaal en Zuid-Laren, te Zeist enz. uit het particulier initiatief ontstaan. Daarin ligt een bewijs van een gezond, krachtig Christelijk gemeenschapsleven. En waar dit zoo is, heeft de kerk deze actie rustig te laten voortgaan en niet voor zich zelf op te eischen, wat niet tot haar ambtelijke roeping behoort.

Uit de Pers.

Het overzicht, dat Ds. Rullman in de *Friesche Kerkbode* van de wordingsgeschiedenis der Theol. School gaf, vervolgt aldus:

De Synode overwoog nu ook verder, waar die School het geschiktst gevestigd kon worden. Sommigen gaven de voorkeur aan het platteland, om de meerdere eenvoudigheid en mindere kostbaarheid. Onderscheidene stemmen pleitten voor Amsterdam, als hoofdstad het gunstigst gelegen voor den invloed der School in heel het Vaderland, en ook het meest geschikt voor de studeerende jongelui om menschenkennis op te doen. Nog anderen weer verklaarden zich voor een landelijk stadje waar de studenten behoorlijken omgang met menschen konden genieten, en toch meer tegen de gevaren der groote steden beveiligd zouden zijn. Eindelijk werd met een volstrekte meerderheid van stemmen de voormalige academiestad Franeker als plaats der vestiging aangewezen.

Maar nauwelijks was dit besluit gevallen, of nog staande de vergadering kwam een missive in van de ouderlingen en diakenen der Amsterdamsche gemeente, met het verzoek aan de Synode om toch op het genomen besluit terug te komen, en de school te Amsterdam te vestigen, aangezien hun leeraar, Ds. Van Velzen, die met Ds. De Haan en Ds Gezelle Meerburg tot Hoofdonderwijzer aan de op te richten Hoogeschool was benoemd, voor de Kerk van Amsterdam onontbeerlijk was.

De Kerkeraad van Francker echter had evenceens aan de Synodale vergadering reeds bericht, dat hij het voorstel gaarne aannam, de drie benoemde hoogleeraars als uit één mond tot Dienaren des Woords beriep, en de hoop koesterde, dat een gedeelte van het voormalige Academiegebouw voor de Theologische School zou kunnen worden ingericht.

Na het inkomen nu dezer tegenstrijdige brieven werd de zaak door de vergadering opnieuw overwogen. En ofschoon het einde van de bespreking was, dat de Synode van haar genomen besluit niet durfde afgaan, uitgevoerd werd dit besluit toch evenmin. Ter wille van de bezwaarde broederen bleef de zaak hangende, en kwam er geen School tot stand.

Met te meer aandrang diende Brummelkamp daarom nog in datzelfde jaar 1849 op de Octobermeeting der Christelijke Vrienden een voorstel in tot oprichting eener Theologische School en daar aan verbonden voorbereidend onderwijs; welk voorstel, bij afwezigheid van den inzender, door Mackay toegelicht, ook nu echter bij de Vrienden geen ingang vond: de vergadering, overwegende, dat men recht had op Christelijk onderwijs aan de landshoogescholen, wilde liever trachten te komen tot de aanstelling van privaatdocenten aldaar en tot kerkelijk toezicht op de Theologische faculteit. Tot het medewerken aan de oprichting van een Seminarie waren de Christelijke vrienden niet te bewegen, bevreesd daarmee een kerkelijke crisis te zullen provoceeren.

Deze houding der Reveil mannen verdroot voor al Wormser zeer. De glans hunner opgewektheid was, wanneer ze bij haar christelijke richting niet tevens een kerkelijk karakter aannam, niet in staat voor hem de donkerheid te bedekken van de toekomst, die Kerk en Christendom beide, ook door haar, te gemoet gingen. Bij al de opgewektheid toch was er nog niets kerkelijks, niets, dat zich in verband verklaarde met de Gereformeerde Gezindheid. Dit kon zoo niet blijven. De opwekking zelve zou de geloovigen coupeeren. Daarom begon Wormser nog die zelfde Octobermaand van het jaar 1849 in de *«Christelijke Stemmen»*, het tijdschrift der Christelijke Vrienden, een artikelenreeks *over de onkerkelijke richting, die zich bij vele geloovigen openbaarde*. Die onkerkelijke richting toch onder de Christelijke Vrienden wies, naar zijn overtuiging op dienzelfden wortel, die aan de bekrompen richting onder de Afgescheidenen het aanzijn gaf. Hij voor zich echter zag geen heil dan in het genadeverbond, dat de *gansche Kerk* omvatte. Er moest een stevige, *kerkelijke* richting komen. Daarom was hij er ernstig op bedacht om iets in het leven te roepen, dat zich tegenover het onbestemd geloovige als een *Geref.* inrichting openbaren zou: een Geref. *Seminarie* als een steunpunt tot oprichting en vereeniging van *allen*, die de Geref. Kerk liefhadden.

Gescheidene en niet-gescheidene geloovigen waren het altoos eens in hun oppositie tegen den afval van het Evangelie in de Hervormde Kerk, en verschilden alleen in de *wijze* van strijdvoeren. Maar aangezien de geloovigen bij *oppositie* alleen niet leven konden, dienden zij tot hun gemeenschappelijke *positie* te midden der algemeene verwarring, een Seminarie te hebben als een *vaste stelling* voor de Gereformeerde Gezindheid. Dan kon de Hervormde Hervormd en de Afgescheidene Afgescheiden blijven. Maar dan moesten de Afgescheidenen een hooger, dat is: het historisch-Gereformeerd standpunt innemen, en de geheele Hervormde Kerk, leden en leeraars, voorzoover die getrouw waren, erkennen. Evenzoo moesten de Hervormden een hooger, dat is: het historisch Gereformeerd standpunt innemen, en wederkeerig de Afgescheidenen, die zoo stonden, erkennen. Al dus beiden vereenigd op het hoogere historisch Gereformeerd standpunt, konden gescheidenen en niet-gescheidenen samenwerken op den grondslag van de eenheid der Gereformeerde Gezindheid.

Zóó theoretiseerde Wormser. En geloovende in zijn theorie voegde hij nu ook de daad bij het woord, en zocht hij zijn theorie ook practisch te verwezenlijken.

Het oogenblik scheen zeldzaam gunstig.

In het begin van het jaar 1850 had Ds. Brummelkamp met Mevr. Zeelt, een voorbeeldig afgescheiden Christin te Baambrugge, een gesprek over de Theol. School, die zich te Arnhem bij hem aan huis bevond. Gevolg van dit gesprek was, dat deze edele vrouwe aan Ds. Brummelkamp voor deze School een som van *f* 20,000 ter hand stelde

Meer nog: aan Wormser openbaarde Mevrouw Zeelt haar denkbeeld om in Amsterdam een gebouw te koopen op naam van deze Theol. School die dan van Arnhem naar Amsterdam moest worden overgeplaatst, en, als een zedelijk lichaam op zichzelf, dienstbaar kon zijn aan de vorming van predikanten voor de Geref. Gezindheid in haar geheelen omvang, afgescheiden of niet. Want de bedoeling was om hiermee ook aan geloovige Hervormde ouders een middel te verschaffen, waardoor ze hun zonen, die voor het leeraarsambt in het Hervormd Kerkgenootschap werden opgeleid, aan den invloed van het rationalisme der bestaande Academiën konden onttrekken. De inrichting moest dus, naar den uitdrukkelijken wensch van Groen van Prinsterer, waarmee Wormser van harte instemde, van het eenvoudigste tot het voortreffelijkste, tot de meest degelijke wetenschappelijkheid opklimmen, om, *ook ter wetenschappelijke vorming*, het onderwijs aan de godgeleerde faculteiten te kunnen vervangen. Ja, met deze school hoopte men in de toekomst *Academie tegenover Academie* te kunnen stellen.

Al vroeger toch had Groen van Prinsterer er op gewezen, dat de wetenschap des geloofs tegenover de ongeloovige wetenschap behoorde gesteld te worden, niet alleen voor de Theologische Faculteit, maar *voor den geheelen omvang der wetenschappelijke vorming*, en dat de onmogelijkheid om op *openbare* inrichting Christelijke beginselen te brengen, de noodzakelijkheid deed inzien om, ten behoeve dezer beginselen, voor eigen, *zelfstandige* inrichtingen te zorgen. En in Decembermaand van het jaar 1850 waarschuwde hij in de Tweede Kamer tegen de eenzijdigheid der Rijks universiteiten, en riep hij daar om *verrijkheid voor bijzondere inrichtingen van hooger onderwijs*".

Welnu, toen hij deze woorden uitsprak, was er in beginsel reeds een zoodanige inrichting op den grondslag der Drie Formulieren van Eenigheid. Al in het najaar van 1850 was de actie van constitutie geteekend voor *Het Christelijk Gereformeerd Seminarium, gevestigd te Amsterdam.* De naam was met opzet zoo gekozen. Ter wille toch van de Hervormde broeders mocht in dien naam niets doorstralen wat op de Afscheiding wees. Aan de andere zijde mocht de gevoeligheid der Afgescheidenen niet worden opgewekt, door in den naam iets op te nemen, dat bij sommigen het denkbeeld kon doen ontstaan, alsof het een Seminarium der Hervormden was. Wormser had daarom getracht een naam te vinden voor een zedelijk lichaam, dat *zelfstandig* bestaande tusschen het lichaam der Hervormde Kerk en het lichaam der Afgescheidene, die beiden zou omvatten zonder door één van beiden te worden overheerscht. En aangezien nu *Christelijk Gereformeerd* de naam was dien de Afgescheidenen zich oorspronkelijk gaven toen zij nog vasthielden aan het bewustzijn van te wezen de Historische Kerk, maar die naam hun door Koning Willem I betwist werd, en bij de erkenning door hen met dien van *Afgescheiden* was verwisseld, meende Wormser dat *Christelijk Gereformeerd* een gepaste naam was tusschen *Nederlandsch Hervormd* en *Christelijk Afgescheiden.*

Op dien naam werd dan ook nog in December 1850 naar den wensch van Mevrouw Zeelt een aanzienlijk gebouw aangekocht op den Ouden Zijds Voorburgwal te Amsterdam, met de bedoeling om daarin de Theologische School van Arnhem over te brengen.

Om nu echter de richting van Ds. Van Velzen, die zich met deze actie voor een Theologische School in Amsterdam poogde te vereenigen, aanstonds aan een onbekrompen standpunt te gewennen, zou tevens het benedenste gedeelte van dit Seminariegebouw ingericht worden voor godsdienstoefeningen, zooals Wormsers richting die sedert jaren hield, ter verlevendiging aan het recht der Gereformeerde Gezindheid bij gescheidenen en niet-gescheidenen, welke laatsten destijds te Amsterdam, verstoken van de prediking der waarheid *in* de Hervormde Kerk, zich *buiten* die Kerk allerwegen in *bijkerkjes* verstrooiden. Dit verstrooide volk wilde Wormser bijeenvergaderen in de Seminarie-Kerk, tot *tijdelijke bizondere* godsdienstoefeningen, door *afzondering* zonder *afscheiding*, met handhaving van de rechten der Kerk, en met verklaring dat men zijn afzondering wilde doen ophouden, zoodra dit door herstel van de *gewone* godsdienstoefening en in de Hervormde Kerk mogelijk was. Bij de godsdienstoefeningen in het Seminariegebouw zouden dan afgescheiden predikanten ook Hervormden, tegen wier belijdenis en wandel geen bepaalde bezwaren bestonden, met hun kinderen tot de Sacramenten toelaten.

Natuurlijk zou dit denkbeeld bij Ds. Van Velzen en de zijnen hevigen tegenstand verwekken. Immers had de Synode der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk, in 1849 onder zijn invloed te Amsterdam gehouden, het in de volgelingen van Ds. Brummelkamp streng veroordeeld, dat zij Doop en Avondmaal bediend en huwelijken ingezegend hadden bij hen, die van de gemeente waren afgekeerd, of op wie door hun opzieners de kerkelijke tucht was toegepast; wat vooral betrekking had op het voorgaan van deze predikanten in de godsdienstoefeningen van de door den Amsterdamschen Kerkeraad afgesneden leden onder leiding van Wormser; gelijk Ds. Van Velzen op zijn beurt de Bondszegelen bediende aan gecensureerde leden in Friesland, en een aldus afgezetten leeraar voor zich in Amsterdam liet preeken.

Niet zoodra was dan ook het plan met het Seminarie door de pers publiek gemaakt, of de Kerkeraad der Afgescheidenen te Amsterdam verklaarde in een door Ds. van Velzen als praeses onderteekend ingezonden stuk, dat hij geheel vreemd was aan dit voornemen tot oprichting der Theologische School; en verder, wat de daarmee verbonden godsdienstoefeningen betrof, dat hij niet genegen was tot medewerking aan een vermenging van kerkgenootschappen.

Dit alles geschiedde nog in 1850.

In 1850 hield de afgescheiden Kerk te Amsterdam weer Synode, waarop lang en breed gehandeld werd over vereeniging met Brummelkamp c.s. Maar ofschoon allen die vereeniging zeer gewenscht achtten, oordeelde men toch eenparig, dat zij onmogelijk was te treffen, uit hoofde van het verschillend standpunt tegenover de Hervormde Kerk, die volgens de Synode had opgehouden de Kerk van Christus te zijn, en de *valsche* Kerk was geworden, wat Brummelkamp niet durfde zeggen, die zich integendeel verplicht achtte om met de geloovigen in die Kerk, zooveel mogelijk, samen te werken tot verwijdering van het onwettige Kerk-*bestuur*.

Van zelf kwam op die Synode ook het Seminarie ter sprake. De Brummelkampianen weren er op, hoe hun school te Arnhem zich door den loop der omstandigheden zóó had ontwikkeld, dat ze er reeds in geslaagd waren haar als zedelijk lichaam in Amsterdam te vestigen, en aan haar ook mannen te laten arbeiden, die nog wel niet tot de Afgescheidenen behoorden, maar toch reeds sedert lang getoond hadden de waarheid lief te hebben en vóór te staan. Zij wenschten nu, dat de Synode hun School zou erkennen. De Synode echter wilde zich ter dien aanzien niet uitspreken, zoolang de vereeniging niet tot stand was gekomen. En die vereeniging mislukte op deze Synode.

Nu kwam dus weer ter sprake de Theol. School, die de Synode in 1849 *besloten* had op te richten, maar zonder dat aan dit besluit uitvoering was gegeven. Vóór het bijeenkomen der Synode had de provincie Noord-Holland er bij de onderscheidene Provinciën op aangedrongen, om de School toch niet te Franeker, maar te Amsterdam te vestigen. Nu werd er ten laatste weer over beide plaatsen gestemd. Maar de stemming liep in de war. Men kon het niet eens worden. En ten einde raad besloot men de zaak dan maar weer over te laten aan de verschillende Provincien.

Officieele Berichten.

Classis Dordrecht.

De e.k. classicale vergadering zal D.V. gehouden worden 3 Aug. a.s. Punten voor het agendum in te zenden vóór 13 Juli.

Namens de roepende kerk te Westmaas:

E. A. Groeneweges, *praeses.*
A. van den Berg, *scriba.*

Westmaas 21 Juni 1904.

Kort verslag van de Prov. Synode der Geref. Kerken van N. Holland 8 Juni 1904, gehouden te Alkmaar.

Namens de roepende kerk opent Dr. Wechelaar de vergadering op de gebruikelijke wijze, zich in een korte toespraak aansluitend bij het gelezene uit 1 Cor. 16.

Uit de credentiebrieven blijkt, dat al de classen wettiglijk vertegenwoordigd zijn. Voor Amsterdam is in plaats van de beide primi ouderlingen slechts één secundus.

In het moderamen worden gekozen Ds. van Schelven als praeses, Ds. Breukelaar als asessor, Ds. Lonman Beyer en Ds. Koers als scribae.

Deputaten worden aangewezen tot nazien van de boeken, tot regeling van finantiën dezer Synode en om te dienen van praeadvies over de ingekomen stukken.

De rekening en verantwoording van de kosten der vorige Synode sluit met een batig saldo van *f* 4.50.

Rapport Dep. art. 13. 't Blijkt dat de classis Amsterdam nalatig is geweest in haar stortingen.

Namens de Synode zal hierover een schrijven worden gezonden.

Rapport Dep. van de kas van hulpbehoevende kerken in de provincie. Ontvangen werd *f* 920. De aanvragen van de zwakke kerken worden toegestaan overeenkomstig de voorstellen van deputaten.

Met het oog op de exceptioneele verhouding van de classis Amsterdam tot de kerk van Westzaan wordt besloten, zich te verbinden „aan de classis Amsterdam tot vereffening dezer aangelegenheid, gedurende elf jaar een jaarlijksche bijdrage te verleenen, in dezer voege, dat deze bijdrage het eerste jaar *f* 44 zal bedragen en zal afloopen met *f* 4 per jaar, zoodat het elfde jaar de bijdrage *f* 4 zal wezen, welke bijdrage zal gebracht worden op rekening van de Prov. Synode, terwijl de Synode nog uitdrukkelijk uitspreekt, dat zij voor de aflossing van de hoofdsom geenerlei verplichting aanvaardt."

Rapport Dep. van het Prov. Studiefonds. Ontvangen is *f* 1319,58½ en uitgegeven *f* 1362,85. De zes alumni, die steun ontvingen, gaven reden tot tevredenheid. De voorstellen van Dep. om denzelfden steun te verleenen als het vorige jaar, worden na eenige wijziging aangenomen.

Een voorgestelde verandering in Art. 1 van de Regeling, in dier voege, dat deputaten terstond herkiesbaar zullen zijn, wordt verworpen.

Rapport van den Curator van de Theol. School. Ds. Neijens verzocht dringend niet weer in aanmerking te komen als curator. Op voorstel van den praeses besluit de vergadering, hem dank te betuigen voor de diensten, aan de Theol. School en de Kerken gedurende zoovele jaren met groote toewijding bewezen.

Rapport Dep. Generale kas art. 13. Met dankbaatheid wordt vernomen, dat geen aanvrage om hulp noodig zal zijn.

Rapport Dep. ingekomen stukken. De wed. V. zal opnieuw *f* 40 ontvangen. De wed. F. en Ds. P. v. A. zullen denzelfden steun genieten als het vorige jaar. Voor het wachtgeld van Ds. T. wordt *f* 70 toegestaan.

Een verzoek van de kerk van Wormer om een aanbeveling voor het inzamelen van giften tot den bouw eener nieuwe kerk, wordt ingewilligd.

Tot primus curator wordt gekozen Ds. V. Schelven, secundus Ds. Breukelaar.

Deputaten, door de Synode te benoemen, worden gecontinueerd. De classes zullen die voor art. 13 en het studiefonds hebben aan te wijzen.

Roepende kerk voor 1905 zal Enkhuizen zijn.

Na lezing der korte notulen gaat de praeses voor in dankgebed en wordt door hem de vergadering gesloten.

Namens de classis:
A. H. Koers.

Helder, Juni 1904.

AGENDUM

voor de Vijfde Provinciale Diaconale Conferentie der Gereformeerde Kerken in de Provincie Noord Holland, D. V. te houden Woensdag 29 Juni 1904 in het gebouw der Gereformeerde Kerk Vinkenstraat, Zaandam. Aanvang des morgens tien uur.

1. Opening der Vergadering.
2. Voorlezing van de presentielijst der vertegenwoordigde Diaconieën en lezing der notulen.
3. Mededeelingen van het Comité.
4. Referaat te houden door den WelEerw. heer Ds. Los van Hilversum, mederedacteur van het Diaconaal Correspondentieblad.

Onderwerp: *De verhouding van de Diaconie tot de Vereenigingen van liefdadige doeleinden binnen den kring der gemeente.*

5. Pauze van 12 tot 1 uur.
6. Is het wenschelijk en mogelijk te komen tot de oprichting van een Provinciaal oude mannen- en vrouwenhuis? (*Zaandam A.*
7. Heeft de Diaconie verplichtingen tegenover doopleden, wier ouders zich los maken of losgemaakt worden van de Gereformeerde kerken? (*Den Helder*).
8. Acht de Conferentie het noodig of wenschelijk, dat de plaatselijke Diaconieën zich uitspreken omtrent het voorstel van Amsterdam, dat op de eerste Classicale vergadering van elk jaar de Diaconieën vertegenwoordigd zullen zijn? (*Den Helder*).
9. Oordeelt de Conferentie het wenschelijk, om aan de Redactie of den uitgever v/h. Diaconaal Correspondentieblad te verzoeken een goedkoopere uitgave van een zeker aantal nummers, ter verspreiding in de gemeente, teneinde meerdere kennis ook van diaconale zaken onder de gemeenteleden te bevorderen? (*Zaandam B.*)
10. De Conferentie spreke hare meening uit over de wenschelijkheid van de oprichting van een Sanatorium door Diaconieën. (*Alkmaar*).
11. Is het wenschelijk om een Permanente Commissie van bijv. 5 leden te benoemen, welker taak het zal zijn, de Prov. Diac. Conferentie voor te bereiden? (*Den Helder*).
12. Rondvraag.
13. Sluiting der Vergadering.

Eerwaarde Heeren en Broeders!

De Commissie heeft het noodig geoordeeld aan elke Diaconie 5 ex. van deze agenda toe te zenden ter verspreiding onder de leden. Zij hoopt van harte, dat ook hierdoor de belangstelling in deze hoogst gewichtige vergadering mag toenemen en dat vele broeders zich opgewekt zullen gevoelen, haar bij te wonen.

De Bedienaren des Woords der kerken A. en B. te Zaandam hebben zich bereid verklaard, de vergadering als adviseurs te dienen. De Commissie acht de aanwezigheid van B.B. predikanten, ouderlingen en belangstellende gemeenteleden zeer gewenscht.

De Heere wone met zijn geest in haar midden, opdat de besprekingen mogen strekken tot eere Zijns Naams en tot heil onzer armen en ellendigen.

Bij voldoende deelname zal aan het einde der vergadering een gemeenschappelijke maaltijd worden gehouden tegen den prijs van *f* 1 50 per persoon. De broeders, die daar gebruik van wenschen te maken, worden beleefd uitgenoodigd, vóór 26 Juni daarvan kennis te geven aan den heer B. Barneveld Pzn., Langestraat 9, Zaandam.

Met heilbede en broedergroete,

Namens de Commissie uit de Diaconieën, Haarlem, Zaandam:

D. Spits, *voorz.*
J. W. Florijn, *secr.*

Binnenland.

EEN GOUDEN JUBILEUM.

II.

Nadat Prof. Lindeboom de feestrede had uitgesproken en Psalm 21 : 13 was gezongen, deelde Ds. Westerhuis mede, dat de commissaris der Koningin in Overijsel, de heer Lycklama à Nijeholt, een woord wenschte te spreken.

De heer Lycklama betuigde, zoo voor de uitnoodiging als voor de vriendelijke verwelkoming, zijn dank. Zijnerzijds bracht hij der School zijn beste wenschen voor haar bloei toe, de hoop uitsprekende, dat onder Gods zegen de School lange jaren mocht dienstbaar zijn aan de opleiding van aanstaande leeraren.

En voorts had spr. het voorrecht der vergadering een aangename mededeeling te doen, namens den Minister van Binnenl. Zaken, nl. dat het Hare Majesteit behaagd had, de ridderorde van den Ned. Leeuw te verleenen aan den oudsten curator, Ds. A. Littooy van Middelburg. Met warm applaus werd deze mededeeling door de vergadering begroet.

Ook de Burgemeester van Kampen, Mr. Van Blommensteijn, bedankte hartelijk voor de uitnoodiging ZEdelachtb. en den Raad geworden; verklaarde geen oogenblik geaarzeld te hebben om deze uitnoodiging op te volgen; terwijl hij gaarne namens den Raad de beste wenschen voor den bloei der Theol. School uitsprak.

Na het zingen van Ps. 105 : 24 werd de morgenvergadering met dankzegging gesloten door den president-curator, Ds. Noordewier.

In de middagvergadering, die te half drie aanving in de Burgwalkerk, weer evenveel belangstelling als 's morgens. Wederom heel het kerkgebouw gevuld tot in de uiterste hoeken met eene opgewekte schare, uit alle deelen des lands hier saamgestroomd, om saam het feest der School te vieren. Niet minder dan 450 predikanten waren er, naar de Feestcommissie ons meedeelde, onder de opgekomen schare.

Ds. J. M. Hessels opende de bijeenkomst met gebed, waarna van Psalm 98 het 3e vers werd gezongen.

Allereerst werd daarna het woord gevoerd door Ds. T. Noordewier, van Meppel, president van Curatoren der Theologische School.

Over geschiedenis en taak van curatoren deelde hij verschillende bijzonderheden mee en deed in de schets van het werken en streven der curatoren uitkomen, hoe met hart en ziel verschillende mannen de jaren door, de belangen der School hadden verzorgd.

In 't bijzonder herdacht spr. enkele der vroegere curatoren, die reeds den weg gingen van alle vleesch. Eukelen hunner ontbrak het niet aan een bijzonderen klank in de kerkelijke wereld.

Curator W. A. Kok werd genoemd de „bisschop van Drente." Ds. Neutjes, een geboren Urker: „pater orthodoxiae." Verder leven nog in veler herinnering voort Ds. Bulens, de scherpzinnige en ernstige Donner, Steketee, ten Bokkel en de jongst overleden curator Dr. van Goor. De taak van 't curatorium, hoe omvangrijk ook, werd gemakkelijk gemaakt door het gebed der gemeente.

En al moge er misschien den laatsten tijd meer verschil van meening zijn in het curatorium, dan vroeger, één zijn ook thans alle curatoren in trouw aan de behartiging hunner schoone taak.

Nadat Ds. Noorderwier zijn rede had uitgesproken, deed Ds. Westerhuis mededeeling van eenige ingekomen telegrammen en andere gelukwenschen.

Onder levendige toejuiching werd op zijn voorstel besloten de volgende telegrammen van hulde te zenden aan H. M. de Koningin en den Minister van Binnenlandsche Zaken, Dr. Kuyper.

H. M. de Koningin, Loo.

De groote vergadering, saamgekomen in de Burgwalkerk te Kampen, tot feestelijke herdenking van het vijftig jarig bestaan der Theologische School te Kampen, dankt voor de eer aan de School bewezen, biedt Uwe Majesteit hare eerbiedige hulde en bidt Haar in eene langdurige regeering Gods onmisbaren, rijken zegen toe.

Dr. Kuyper, Minister van Binnenlandsche Zaken, 's Hage.

De vergadering, saamgekomen tot de viering van het halve eeuwfeest der Theol. School, spreekt haar leedwezen uit, dat UExc. haar met Uwe zoo gewenschte tegenwoordigheid niet kan vereeren, maar overtuigd van Uwe oprechte belangstelling in de Theol. School, biedt zij UEx. hare warme hulde, met de bede, dat God U nog lang spare, en voor land en volk ten zegen stelle. 1)

Hierna sprak Prof. Geesink de volgende rede uit:

Mijnheer de Voorzitter van curatoren, hetzij mij vergund, bij de afwezigheid van den rector der Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland, tot u te richten het woord.

De theologische faculteit der Vrije Universiteit van Amsterdam, uitgenoodigd op dezen gedenkdag van het vijftigjarig bestaan uwer school herwaarts te komen, heeft aan mijn ambtgenoot Dr. H. H. Kuyper en mij opgedragen haar te representeeren.

Namens onze faculteit heb ik, als haar deken, u allereerst te danken voor dit blijk van genegenheid uwerzijds, dat zij harerzijds beantwoordt door u te brengen haar welgemeenden feestgroet.

Is het op een dag als deze een vanzelfsheid den blik in het verleden te slaan, ik mag u de verzekering geven, dat onze faculteit voor niemand onderdoet in waardeering van het schoon en rijk verleden der school, waarvan gij thans de eere hebt verzorger te wezen.

Het geloofsvertrouwen is niet beschaamd waarin, voor nu vijftig jaar geleden, in ons goede vaderland, die Gereformeerden, welke, na bange worsteling en onder het brengen van aware offers, in den weg der separatie, herstel van kerkelijk leven hadden gezocht en gevonden — stichtten deze school.

Kind van de scheiding, heeft ze, in de goede gunste van onzen God, de verwachtingen niet teleurgesteld en de vervulling der belofte óók voor het tegenwoordige leven, verbonden aan de godsvrucht harer moeder, rijkelijk mogen ondervinden.

School der uitgeleide kerken eerst, heeft zij zich van de door deze haar opgedragene taak om de aanstaande dienaren des Woords te vormen voor de wetenschappelijke studie der theologie en het practische werk der bediening, gekweten op een wijze, die haar aanspraak geeft op den dank van heel het Gereformeerde Nederland en die, in u, haar ook door onze faculteit wordt gebracht.

Maar toch zult gij het verstaan — en ik weet, dat wat ik thans ga zeggen, u als taal der oprechtheid, geen wanklank zal wezen — dat, ook bij deze onze hooge waardeering voor den arbeid uwer school en bij den innigen dank, bovenal aan onzen God, voor wat Hij in en door haar heeft willen werken, onze vreugde niet onvermengd is.

Toen toch de school, na de vereeniging der twee kerkengroepen in 1892, de Theologische School der Gereformeerde kerken in Nederland was geworden, en naast onze faculteit aan de opleiding der aanstaande dienaren des Woords arbeidde, is al spoedig de wensch opgekomen en uitgesproken, dat uw school en onze faculteit niet langer *naast*, maar *met* elkaar dezen arbeid zouden verrichten.

Dat het daartoe niet gekomen is; dat de pogingen daartoe tot dusver zijn mislukt, wordt onzerzijds betreurd.

Dan, ik mag het namens onze faculteit ook uitspreken, dat het haar innige begeerte is om waar wij dan niet *met* elkaar mogen, maar *naast* elkaar moeten arbeiden, dit te doen in die gezindheid en onderlinge genegenheid waarvan de uitnoodiging tot, en onze tegenwoordigheid op dit feest een bewijzend teeken is.

Waar wij *naast* elkaar arbeiden om jonge mannen op te leiden tot het heilig werk der bediening, blijve in onze onderlinge verhouding steeds verre alles waarvoor wij als leermeesters voor onze leerlingen, als Christenen voor den Heere, bij zoo teederen en ernstigen arbeid, ons zouden hebben te schamen. Dûs zult gij het verstaan, dat ik als Deken onzer faculteit uwe school toebid, dat haar arbeid tot zegen voor de kerken en tot eere van God moge wezen.

Met luid applaus dankte de vergadering aan het einde van zijn rede Prof. Geesink voor zijn welsprekend woord.

Prof. Noordtzij, alsnu optredende, zegt met groote sympathie dit feest te begroeten. 't Is misschien dan ook gelukkig dat hij geen onderwerp heeft, dat rechtstreeks in verband staat met het hoofdonderwerp van den dag. Hij zegt dit uit een persoonlijk oogpunt, want hij is zoo onder den indruk van de goedertierenheid Gods aan de school bewezen dat zijn gemoed misschien nu en dan te zeer wordt aangedaan. Een pessimist is hij nimmer geweest, in betrekking tot de zaken van Kerk en School, ondanks al wat doorleefd is van min aangenamen aard. Integendeel, hij is in zijn optimisme voor beiden ten zeerste versterkt. Het is overduidelijk gebleken dat de School nog leefde in het hart der kerken en hij houdt zich te meer overtuigd dat de gemeente, als men haar *vrij* zich laat uiten, daarvan nog meer zal doen blijken. Maar geen misverstand. Een conservatief is hij nog niet. Wat hij zegt heeft alleen betrekking op de zaak, nooit op den vorm. Deze kan wat hem betreft veranderen en moet, zoo 't noodig is, ook veranderen, mits de zaak zelve der opleiding tot den Dienst des Woords niet wordt gedeerd. Hij heeft te spreken over den *gang van het onderwijs aan de School*, sedert 1854. Spr. deed daarin o. m. uitkomen, dat het zeggen alsof de docenten in vroeger jaren niet naar wetenschappelijke opvatting van hun taak zouden gestreefd hebben, niet juist is. Prof. De Haan kwam op een aanbeveling voor het Professoraat aan de Universiteit van Groningen voor. En hadden ook Prof. v. Velsen en Brummelkamp geen academische opleiding genoten?

In elk geval blijkt, dat ze goed wisten wat de wetenschap in die dagen eischte, en dat bleek ook uit het onderwijs van de eerste 10 jaren. In de letteren bv. konden het sommigen zelfs zoover brengen, dat zij b.v. in 1855 bij het examen Ode XIII van het IIe boek van Horatius lazen, „ad aperturam", zooals het heet in het curatoren-verslag en men zelfs sprak in het Latijn met de leeraren. Ook op het gebied van de Semietische talen — de series bewijst het — kon men toen reeds niet alleen Hebreeuwsch, maar ook Syrisch en Arabisch leeren; evenals thans ook alle Semitische talen, uitgezonderd het Ethiopisch. Evenzeer in de theologie greep men alle vakken aan. Natuurlijk in de vormen van dien tijd. En men kwam zeer goed te weten, wat de toen bloeiende Groningen Theologie in haar schild voerde en uit Leidens academie opdoemde. Maar men bleef in merg

1) Van Hare Majesteit is de volgende dankbetuiging ontvangen:

Vergadering Burgwalkerk, Kampen.

Hare Majesteit, zeer gevoelig voor de door u allen aangeboden huldebetuiging, draagt mij op u daarvoor Hoogstderzelver bijzonderen dank te betuigen.

Adjudant van Tuijl.

ZExc. de Minister v. B. Z. zond dit telegram:

Theologische School, Kampen.

De vergadering aanvaarde mijn warmen dank voor haar hoogelijk gewaardeerd telegram. De opgekomen verhindering deed mij te meer leed, nu de Jachtwet de Kamer heel den dag ophield en ik, ware dit te voorzien geweest, het voorrecht had kunnen hebben tegenwoordig te zijn. Wat ik dan mondeling u had willen brengen, moge ik thans per telegraaf u doen toekomen, mijn betuiging van hooge belangstelling in uwe jubileum feestviering, en niet het minst mijn blijdschap dat de School door mij als Minister mag worden geluk gewenscht, welke opkwam uit een actie die, in 1834 door de Regeering niet begrepen en daarom miskend, thans geëerd wordt als een der factoren waaraan Nederland den tol zijner erkentelijkheid niet onthouden mag.

De Minister van Binnenlandsche Zaken
Kuyper.